

N:o 1.

Af Herr **S. Wieselgren**: *Om förändrad lydelse af 3 § i Kongl. Förordningen den 10 Augusti 1877, angående eganderätt till skrift.*

I det förslag till lag angående eganderätt till skrift, hvilket den 9 Juni 1876 af Justitieministern föredrogs inför Konungen i Statsrådet, hette det bland annat, att författare af skrift vore berättigad att med andras utslutande låta skriften utgifvas i öfversättning på annat språk, dock med iakttagande af vissa i lagförslagets 3 § föreskrifna vilkor.

Vid förslagets granskning fann emellertid Högsta Domstolen detta stadgande betänkligt; det ansågs kunna lända vår egen litteratur till allt för stort men. "För ett folk" — så utlåter sig sagde domstol i protokollet rörande denna fråga — "hvars språkområde vore så inskränkt som det svenska, kunde icke ett band på öfversättningsfriheten undgå att verka hämmande på spridning af kunskap och upplysning"; behofvet vore större för oss att öfversätta utlandets bättre verk än hvad det vore för utlandet att öfversätta våra; och utländska författare kunde befaras fordra så höga arfvoden för rätten att öfversätta deras skrifter, att dessas öfversättning under skyddstiden omöjliggjordes, under det tvärtom de utländska förläggarne icke skulle bjuda de svenska författarne någon motsvarande godtgörelse för rätten att öfversätta deras. På dessa skäl afstyrkte Högsta Domstolen antagandet af något så beskaffadt öfversättningsskydd.

I enlighet med detta råd blef i förevarande hänseende Kongl. Maj:ts proposition till 1877 års Riksdag affattad. Såsom enda — ehuru i de flesta fall omöjliga — utvägen för författare att förskaffa sig öfversättningsskydd,

anvisades honom att ombesörja sitt arbetes utgifvande *samtidigt* på de olika språk, till hvilka öfversättning kunde ifrågakomma.

Riksdagens Lag-Utskott fann sig dock icke kunna gilla denna uppfattning. Det erinrade om betydelsen för ett litet folks skriftställare att ej vara, med hänsyn till rätten att tillgodogöra sig alstren af deras andliga verksamhet, inskränkta till blott det egna språkområdet; det påpekade, att der de ekonomiska villkoren för vetenskapligt och vittert författarskap stå lågt, måste den inhemska litteraturen varda lidande och lätt råka i förfall, samt att under sådana omständigheter en främmande folkandes skapelser torde komma att till verklig skada för det nationella lifvet intaga den förhärskande platsen. På dessa och ännu några andra skäl tillstyrkte Lag-Utskottet, att Riksdagen måtte i det framlagda lagförslaget införa ett af Utskottet formuleradt stadgande för beredande af öfversättningskydd under viss tid och vissa vilkor.

Riksdagen lemnade icke bifall till denna hemställan. Den ovisshet, som inom regeringen röjt sig genom olika bestämmelser i de båda inför Konungen föredragna förslagen, hade nu gifvit vika för en bestämd motvilja mot det första förslagets åskådningssätt, och i följd häraf stötte Lag-Utskottets uppfattning på afgjordt motstånd från statsrådsbanken. "Rätten för en författare att förfoga öfver spridningen af en skrift, den han en gång offentliggjort" — så yttrade Justitieministern vid frågans behandling i Första Kammaren — "är temligen ung och torde ännu icke hafva så vuxit in i allmänna rättsmedvetandet, att man kan säga att den består i större omfattning än hvad gällande lag stadgar"; och instämde han i öfrigt med Högsta Domstolen deri, att för ett folk, som har en så ringa litteratur som det svenska, det vore behöfligt att komplettera den genom öfversättningar från främmande länders litteratur, hvarför det vore skadligt för svenska litteraturens utveckling att lägga band på öfversättningsfriheten. Samma grundton vibrerade genom snart sagdt alla de yttranden, som afgåfvos för afslag. Den allmänna rättsuppfattningens bristande utveckling och vår andliga odlings behof af ohämmad öfversättningsrätt utgjorde hindren för antagandet af Lag-Utskottets annars såsom "ridderligt" betecknade förslag.

Jag har vågat tro att de år, som gått, sedan svenska Riksdagen så uttalade sig, icke lemnat den då i frågan åberopade rättsuppfattningen utan all utveckling. Det är icke längre sällsynt att se arbeten, hvilka öfversatts från främmande språk, försedda med tillkännagifvande, det öfversättningen medgifvits af författaren, ehuru denna enligt vår lag icke eger minsta rätt att i sådant afseende öfver sitt arbete förfoga; och hvad angår särskildt den dramatiska litteraturen, betraktar man såsom, snart sagdt, en dålig handling att utan föregående uppgörelse occupera en utländsk författares arbete, ehuru en sådan occupation är lagligen berättigad och enligt nyss anförda

höga auktoritetens omdöme af patriotiska skäl nödvändig. Eger man icke rätt att af sådana förhållanden sluta, det allmänna rättsuppfattningen redan nått den utveckling, i saknad af hvilken den ännu för fem år sedan icke ansågs kunna tillåta då föreslaget öfversättningsskydd?

Men hinder för dettas anordnande torde väl fortfarande anses möta på grund af vår bristfälliga andliga odling och deraf följande behof att genom fri öfversättningsrätt främja spridningen af "kunskap och upplysning".

För så vidt denna åsigt stämplar svenska folket såsom andeligen torftigt och såsom därför nödsakadt att parasitiskt lefva på resultaten af andra folks vetenskapliga och litterära verksamhet, nekar jag dess berättigande. Efter min öfvertygelse behöfva vi icke den fria öfversättningsrätten för att fortfarande häfda vår ställning bland de bildade folken. Och långt ifrån att sagde rätt skulle utgöra något slags palladium för vårt folks fortskridande i "kunskap och upplysning", vågar jag hålla före att den verkat och verkar qväfvande å en viss och i sanning icke oviktig del af vår egen litteratur, samt att, hvad de flesta öfriga delar deraf angår, den är för dessas utveckling af allt för liten praktisk betydelse för att förtjena det höga anseende, man åt densamma velat häfda.

Följande siffror, vunna vid granskning af uppgifterna rörande nedanstående afdelningar af årskatalogerna för svenska bokhandeln åren 1876—80, må i sin mån styrka denna min mening. De torde vara i det närmaste exakta; åtminstone kunna de anses rätt angifva proportionerna i de anförda litteraturgrenarne mellan å ena sidan svenska författare eller å svenska språket skrifna originalarbeten samt å den andra öfversättningar från främmande språk.

År.	Historia och politik.		Naturvetenskap.		Barn- och ungdoms- skrifter.		Romaner, noveller och folksagor.	
	Originalarb.	Öfversättn.	Originalarb.	Öfversättn.	Originalarb.	Öfversättn.	Originalarb.	Öfversättn.
1876	61	4	45	4	27	56	49	121
1877	67	8	68	6	38	63	50	147
1878	37	4	55	7	21	38	46	124
1879	39	11	57	6	24	44	43	107
1880	31	11	67	5	22	48	62	81
Summa	235	38	292	28	132	249	250	580

Siffrorna torde utvisa, att öfversatta arbeten spela en ganska oväsentlig roll inom de båda första litteraturgrenarne, men en desto större inom de båda senare. De torde ock kunna besvara frågan, hvarför de svenska originalförfattarne inom sist anförda slag af litteratur i allmänhet utgöras af nybörjare, hvilka visa större eller mindre anlag, men snart försvinna, aflösta af andra, hvilka i sin tur fara samma färd. De få icke rum inom sitt lands litteratur — så lyder svaret; öfversättningarna skjuta undan dem, göra dem öfverflödiga! Och man betänke jemväl hurudana icke få af de arbeten äro, genom hvilkas öfversättande till vårt språk man anser vårt folks "kunskap och upplysning" befrämjas. Under det att somliga af dem bäst kunna betecknas såsom värdelösa, måste deremot andra stämplas såsom riktande blott vår *usla* litteratur.

Då emellertid den fria öfversättningsrätten icke ens med hänsyn till öfversättningarna sjelfva verkar välgörande, utan åstadkommer en täflan mellan förläggarna, i hvilken den sämst gjorda och därför ock billigaste öfversättningen, med undanträngande af den bättre och dyrare, vanligen vinner mesta spridningen och medför största inkomsten;

då författarens anspråk att få tillgodogöra sig den vinst, hans arbete äfven genom dess öfversättande kan inbringa, numera allt allmännare uppfattas såsom med både billighet och rätt öfverensstämmande;

då metoden att under åberopande af vårt folks bildningsbehof undandraga sig erkännandet af sagde rätt för hvad angår utländska författare i sig inbegriper ett åläggande för de svenska skriftställare, hvilkas arbeten öfversättas på främmande språk, att för främjandet af svenska folkets "kunskap och upplysning" underkasta sig mistningen af den vida öfvervägande inkomst, de genom sin verksamhet kunde påräkna, men krafvet på en sådan uppoffring af desse få, förtjente medborgare hvarken är särdeles ädelsinnadt eller kan anses medföra något afsevärdt gagn, utan tvärtom i sina följder skadligt påverkar den inhemska litteraturen och det nationella lifvet;

samt då slutligen i allt fall vårt land icke länge torde kunna undandraga sig att *åtminstone i någon mån* gifva erkännande och utrymme åt en rättsgrundsats, som inom de stora kulturstaternas lagstiftningar redan gjort sig gällande;

tillåter jag mig härmed vördsamt föreslå, att Riksdagen må för sin del besluta: dels att 3 § af Kongl. Förordningen den 10 Augusti 1877 skall erhålla följande lydelse:

1. Skrift, som etc. — — — — författad.
2. Har författare vid utgifvandet af skrift genom

tillkännagifvande å dess titelblad förbehållit sig uteslutande rätt att föranstalta om densammas öfversättning till ett eller flera uppgifna språk och har han sådan öfversättning utgifvit inom två år från den tid skriften först trycktes, vare under fem år från sistnämnda tid annan förbjudet att öfversättning deraf utgifva på det eller de språk, hvartill öfversättningsrätten sålunda blifvit förvarad.

— dels äfven att 21 § skall lyda som följer:

Vid tillämpning af de i 3 §, 2 mom., 5, 7, 8, 9 13 och 14 §§ gifna tidsbestämmelser etc. — — — meddelats.

Stockholm i Januari 1882.

Sigfrid Wieselgren.